

ČESKÝ ESPERANTISTA

(BOHEMA ESPERANTISTO)

Měsíčník pro pěstování a šíření pomocné řeči „Esperanto“

Příloha k „Revue Internacia“

ESPERANTO A RUSOVÉ.

Rus *A. Kofman* v Oděse.¹⁾

»Ano, Esperanto je snadné
pro latináře, ale pro Slo-
vana na příklad?«
(Výňatek ze soukromého
dopisu.)

Hned když jsem po první příležitosti spatřil spisek doktora Zamenhova »Lingvo internacia«, byl jsem překvapen snadností soustavy onoho jazyka. Poněvadž však, znaje poněkud jazyk francouzský, německý a anglický, domníval jsem se, že tato snadnost má svůj původ ne v Esperantu samém, nýbrž v mé znalosti základů řečených jazykův, pomyslíl jsem si: Je-li Esperanto snadným pro všechny Rusy? Abych rozřešil tuto otázku, obrátil jsem se na jednoho z mých známých, člověka polovzdělaného, který znal pouze rusky a zpola rozuměl našim denním časopisům oděským. Abecedě a mluvnici naučil se v první hodině. Po dvou měsících zcela dobře rozuměl článkům a veršům v časopise »Esperantisto«, ačkoli jeho pokusy psáti Esperantem byly žalostné; nebylo mi to podivným, poněvadž ruské jeho písmo nebylo pranic lepší. Mnozí esperantisté v Oděse znají šedivého šedesátiníka F., pekaře, který mluví esperantsky správněji než rusky.

¹⁾ Autorisovaný překlad z francouzského časop. »L'Espérantiste« 1898.

Kdybch byl otázan, proč jest Esperanto snadným pro Rusy (nebo Slovany, vše stejné), byl bych v rozpácích, poněvadž dokazování musilo by býti negativní: bylo by mi ukázati, kterých obtíží Esperanto nemá; říci, že žádných, bylo by nejpravdivější a nejjednodušší, ale tato pravda a jednoduchost by tazatele asi pochybně uspokojily.

1. V abecedě esperantské nenalezneme ani jediného zvuku, jenž by byl nesnadným Rusovi: není v ní německých zvuků *ä, ö, ü*, není francouzských pravidel o výslovnosti *c, g, s, gn*, atd., není zvuků *eu, oi, au, on, in, an, un*; není písmen němých atd., atd. O zvucích anglických, jichž rovněž bylo se vystříháno, zbytečno mluvíti. Nemá-li tudíž každý Rus — a Slovan vůbec — právo říci, že abeceda Esperanta jest utvořena jakoby pro něho?

2. O slovníku esperantském jest mi říci téměř totéž. Mezinárodní vzájemné styky již dávno vypracovaly celý mezinárodní slovník, srozumitelný (každému) na první pohled neb poslechnutí. Abych zjistil tento fakt, dal jsem svému známému, o němž zmínil jsem se na počátku tohoto článku, ruský slovník cizojazyčný se žádostí, by v něm označil ona slova, jimž rozumí, aniž by četl vedle stojícího vysvětlení. A zde, dle tohoto pokusu, uvádím výčet slov známých polovzdělanci z četby denních časopisů: *abatyše, abnormální, abonent, absolutismus, absolutní, adjunkt, administrace, admirál, adresa, adresář, advent, advokát, aforismus, agent, agentura, agitace, agitator, agrární, akademie, akát, akce, akcent, akcie, akcís, aklamace, akrobat, aksamit, akt, akta, aktiva, aktivní, alabastr, album, alej, alleluja, alchymie, alkohol, alkoholik, alkoholismus, almanach, almara, almušna, alt, altánek, amazonka, ambo, amen, amfítheatr, amnestie, amulet, analfabet, anarchie, anekdota, anonymní, antikrist, antikvariát, antipathie, anýz, aparát, apathický, apatyka, appetit, apoštol, appellace, applaudovati, april, aréna, arest, argument, archa, architekt, aristokracie, arkýř, armáda, arnika, aromatický, artillerie, asfalt, assekurace, asistent, astronomie, attentát, atheismus, atmosféra, audience, auskultant, autobiografie, autor, autorita, automat, autonomie, avíso, azúr, ažio.*

Toto jsou jen slova, počínající písmenem *a*. Ale jsou ještě jiná, která, nesrozumitelná řečené osobě, jsou jasná

každému ruskému žáku, který vybyl 3 neb 4 třídy střední školy. Každý ruský gymnasista šestnáctiletý rozumí zcela dobře těmito slovy: *absint, absolvent, abstrakce, absurdní, adaptace, adjektivum, adjutant, adopce, adverbium, aërodynamika, aërostat, affekce, agave, agonie, agronom, achát, achromatický, akácie, akant, akcelerace, akceptovati, akolyta, akkord, akkusativ, akustický, akvarel, algebra, alimentace, alkalický, allegorie, alligator, aloe, alternativa, amalgam, ambit, ambra, ambrosie, ambulance, ametyst, anifora, ammoniak, amortisace, amplituda, amputace, anachronismus, analogie, analyse, ananas, anathema, anatomie, animální, animovati, aunály, anomalie, antagonismus, antický, antifona, antikva, antilopa, antimon, antisociální, antithese, anthologie, antracit, anthropologie, aplikovati, apokalyptický, apokryf, apologet, apostrof, apotheosa, approbace, arabeska, areometr, areopag, archaismus, archeologie, archimandrit, archipelag, archív, arie, ariston, arithmetika, arktický, armara, aron, arraužovati, arestant, arrogantní, arsenál, arsen, arsenik, arterie, artéský, artičok, artikul, artista, asbest, asketa, aspik, aspirant, assanace, assent, assessor, assignat, assimilace, assonance, asteroid, asthma, astrologie, asyl, ataman, atavismus, atelier, atleta, atlantický, atlas, atom, atrakce, atrofie, atropin, atribut, auditor, auditorium, augur, aula, aureola, autorisovaný, authentický, autodidaktika, autograf, axiom, azbuka.*

Ovšem jest pravda, že naši ¹⁾ venkované nerozumějí žádnému z oněch slov, ale Esperanto, jako vůbec žádný cizí jazyk, není v první řadě pro ně.

3. Ve kterém národě má Esperanto dosud nejvíce přívrženců? Odkud objevil se dosud největší počet esperantských spisovatelů? Kde byl založen první klub esperantský? Kterého národa příslušník uskutečnil první a nejšířší korespondenci (s lidmi náležejícími 17i různým jazykům)? K těmito a podobným otázkám zní odpověď: V Rusku, z Ruska, v Rusku, Rus. Já sám dopisuji si Esperantem s Francouzem, Němcem, Švédem, Čudem (Finem), Portugalcem, Angličanem, Čechem, a obsahem mé korespondence není: přší; dnes ráno byla zima;

¹⁾ Ruští.

večeře byla výtečná; ale vztahuje se na cizozemskou poesii (básnictví) s jejími národními zvláštnostmi, jemnými odstíny a měnivými nápady, srozumitelnými nám všem pouze jediným prostředkem, jímž jest Esperanto, neznající jiné uzdy kromě logiky.

Že počet ruských Esperantistů převyšuje počet Esperantistů z jiných zemí, tento fakt nemožno zajisté vysvětliti poznámkou, že Esperanto jest snadnějším pro Rusy než pro příslušníky jiných národů, ale skutečnost sama aspoň dokazuje, že Esperanto není nesnadné mým krajanům. Proto otázka položená v čelo tohoto článku jest pro mne — Rusa — trochu podivnou; latinské a řecké kořeny, jež osvojil si celý civilisovaný (vzdělaný) svět, náležejí také ruskému jazyku, a Esperanto je »příliš latinské« asi tou měrou, kterou jest »příliš ruské« — a tudíž i »slovanské«.

Th.

7 PÁD PODSTATNÝCH JMEN.

Píše J. Holub.

(Dokončení.)

Tra značí tolik jako české *skrz*; *per* znamená, čím se co dělá (nástroj). *Mi vidas per la okuloj, aŭdas per la oreloj, flaras per la naxo, gustumas per la lango, palpas per la fingroj kaj la tuta haŭto de mia korpo.* Vidím očima, slyším ušima, čichám nosem, ochutnávám jazykem, hmatám prsty a celou koží svého těla. *Ŝi ŝvingis per la poŝtuko.* Mávala kapesníkem. *Li snĉis la belecon de la naturo per sia tuta animo.* Ssál krásu přírody celou svou duší. *Mi ĉin vidis tra la fenestro.* Viděl jsem ho oknem. *Vi devos iri tra la arbaro.* Budete muset jíti lesem. (Bude vám jíti lesem.)

En la mondon venis nova sento, Do světa zavítal nový cit,
tra la mondo iras forta voko; světem jde silné volání;
per flugiloj de facila vento křídly lehkého větru
nun de loko flugu ĝi al loko. nyní od místa ať letí k místu.

Předložkový instrumental (7. pád) překládáme z češtiny prvním pádem s příslušnou předložkou.

Příklady. — Onen člověk se prochází před naším domem již celou hodinu. *Tiu homo promenas antaŭ nia*

domo jam la tutan horon. Hochl šel do města se svým otcem. *La knabo iris urbon kun sia patro.*

V básních je dovoleno odsouvatí (apostrofovati) koncovku podstatného jména *o*. V řeči nevázané odsouvatí se nedoporučuje.

Ho, mia kor', ne batu maltrankvile,

El mia brusto nun ne saltu for!

Ó, mé srdce, nebij neklidně,

z mé hrudi nyní nevyskoč!

PŘÍDAVNÁ JMÉNA.

Ke cvičení 8. na str. 14. v české učebnici Esperanta, kterou vydali Čejka, Bílík a Hořub.

Jméno přídavné v Esperantu se vyznačuje koncovkou — *a*.

Příklady. *Gaja* veselý, veselá, veselé; vesel, vesela, veselo. *Sana* zdravý, zdravá, zdravé; zdrav, zdráva, zdrávo. *Riĉa* bohatý . . . — *Gaja frato* veselý bratr, *gaja fratino* veselá sestra, *gaja infano* veselé dítě. — *La frato estas gaja*. Bratr jest vesel. *La fratino estas gaja*. Sestra jest vesela. *La infano estas gaja*. Dítě jest veselo. — *La malsanulo estas malforta*. Nemocný je slab.

Ve množném čísle *k* — *a* připojujeme — *j*.

Příklady. *Gajaj* veselí, veselé, veselá; veseli, vesely, vesela. *Sanaĵ* zdraví, zdravé, zdravá; zdravi, zdravý, zdráva. *Riĉaĵ* bohatí . . .

Při skloňování jméno přídavné přibírá ve čtvrtém pádě — *n*, jako jméno podstatné. Toto *n* se píše na sám konec, tedy v čísle jednotném za — *a*, v čísle množném za — *j*. *Riĉa* homo bohatý člověk, *riĉan* homon bohatého člověka, *riĉaĵn* homojn bohaté lidi. — Pro ostatní pády zvláštních tvarů není. Skloňování jména přídavného je takové jako jména podstatného.

1. bílá růže *la blanka rozo*
2. bílé růže *de la blanka rozo*
3. bílé růží *al la blanka rozo*
4. bílou růží *la blankan rozon*
5. bílá růže! *blanka rozo!*
6. o bílé růži *pri la blanka rozo*
7. bílou růží *per la blanka rozo*

bílě růže	<i>la blankaj rozoj</i>
bílých růží	<i>de la blankaj rozoj</i>
bílým růžím	<i>al la blankaj rozoj</i>
bílou růže	<i>la blankajn rozojn</i>
bílě růže!	<i>blankaj rozoj!</i>
o bílých růžích	<i>pri la blankaj rozo</i>
bílými růžemi	<i>per la blankaj rozoj</i>

Přivlastňovací jména z češtiny převádíme do Esperanta druhým pádem jména podstatného.

Příklady: Hochův klobouk *la ĉapelo de la knabo*. Hochova čepice *la ĉapo de la knabo*. Hochovo péro *la plumo de la knabo*. — Na stole leží otcův prsten. *Sur la tablo kuŝas la ringo de la patro*.

(*Patra* je otcovský, *knaba* chlapecký, *frata* bratrský.)

Poznámk a **o slovosledu**. V Esperantu druhý pád jména podstatného (...*de la patro*), jež do češtiny překládáme přídatným jménem přivlastňovacím, stojí přímo za slovem, ku kterému náleží.

Na příklad: *Mi ricevis libron de la patro* znamená vždy: Obdržel jsem otcovu knihu.¹⁾ Slova *de la patro* stojí zde bezprostředně za slovem *libron*, k němuž patří. Naproti tomu však věty: *De la patro mi ricevis libron*. nebo: *Mi ricevis de la patro libron* znamenají: Od otce obdržel jsem knihu. — *La libron mi ricevis de la patro*. Tu knihu jsem dostal od otce. (Pokračování.)

Z „Přídavku ke Druhé knize“ Dra Zamenhofa.

(El „Aldono al la Dua Libro“.)

Ve všem pak, co ve zmíněné brožurě chybí, buďtež od nynějška oprávněnými ne původce neb kdo jiný, než jedině talent, logika a zákony utvořené většinou spisovatelů a řečníků.

Není-li některého slova ve slovníku mnou vydaném, a nelze ho utvořit dle pravidel mezinárodní tvorby, aniž jiným nahradit výrazem, — může je utvořit dle své vůle kdokoli; a rovněž, vznikla-li by otázka nějaká slohová nebo mluvnická, nerozhodnutá jasně v první mé

Ĉar en ĉio, kio en la dirita broŝuro ne estas trovata, kompetenta devas esti de nun ne la aŭtoro aŭ ia alia persono, — la solaj kompetentaj nun devas esti talento, logiko kaj la leĝoj kreitaj de la plej granda parto de la verkantoj kaj parolantoj.

Se ia vorto ne estas trovata en la vortaro, kiun mi eldonis, kaj oni ĝin ne povas fari mem laŭ la reguloj de la internacia vortfarado, nek anstataŭigi per alia esprimo, — tiam ĉiu povas krei tiun vorton laŭ sia persona plaĉo; tiel ankaŭ se naskiĝus ia demando stilstika aŭ eĉ gramatika ne deci-

¹⁾ Doslovně: knihu otce (šátek matky místo matčin a p.). Pozu. red.

brožuře, — možno ji rozhodnouti komukoli a jak mu libo; a chcete-li zvědět, dobrě-li jste ji rozhodli, neobracejte se ke mně, ale pozorujte, jak onu otázku rozhoduje většina spisovatelů. Každé slovo, každý tvar, jenž není přímo proti utvořené již mluvnicki a slovníku, nebo proti logice a zákonům zavedeným většinou užívajících jazyka — jest zcela dobrý, ať mi libo nebo ne.

Díla, jež vydám osobně, nemějtež více oprávněnosti než díla kohokoli jiného. A pak, když jazyk dosti zesílí a písemnictví (literatura) jeho dosti se rozšíří, pak i to, co jest v mé první brožuře, pozbuď svého významu a jediné oprávněnými buďtež pak zákony utvořené většinou.

dita klare en mia unua broŝuro, — ĉiu povas ĝin decidi laŭ sia juĝo; kaj se vi volas scii, ĉu vi bone decidis tiun demandon, turnu vin ne al mi, sed rigardu, kiel tiun demandon decidas la plejmulto de l' verkantoj. Ĉiu vorto, ĉiu formo, kiu ne estas rekte kontraŭ la jam kreita gramatiko kaj vortaro, aŭ kontraŭ la logiko aŭ la leĝoj enkondukitaj de la plejmulto de l' uzantoj, — estas tute bona, tute egale ĉu ĝi plaĉos al mi persone aŭ ne.

La verkoj, kiujn mi eldonos persone, ne devas havi pli da kompetenteco ol la verkoj de ĉiu alia. Kaj poste, kiam la lingvo sufiĉe fortiĝos kaj ĝia literaturo sufiĉe vastiĝos, tiam ankaŭ tio, kio estas en mia unua broŝuro, devos perdi ĉian signifon kaj sole kompetentaj tiam devos esti la leĝoj, ellaboritaj de la plejmulto.

HOVORNA.

Esperanto a české učitelstvo. V učitelské jednotě „Hostýn“ (Bystřice pod Hostýnem, Morava), přednášel I. X. 1902 p. učitel Jos. Grňa o otázce pomocného jazyka mezinárodního. S přednáškou byla spojena i výstavka esperantské literatury a korespondence.

19. listopadu 1902 přednášel o účelu Esperanta, jeho významu a snadnosti v učitelském spolku „Lindner“ v Rožďalovicích (Čechy) p. učitel J. F. Khun.

Věstník Ú. S. J. U. na Moravě oznamuje v čísle 17., že 11. listopadu promluví v okrskové schůzi učitelské v Archlebově o světové řeči p. Potoček.

Soukromě dovidáme se, že o témž předmětu promluví v učitelském spolku v Sušicích (Čechy) odborný učitel J. Erhart, a ve spolku paní a dívek českých tamtéž choť jeho, paní Měša Erhartová.

Idea mezinárodní řeči. Napsal K. Pelant. Nákladem spolku esperantistů v Brně, Frant. Jos. třída, 102. Cena 10 h. Má-li se jakákoli idea provésti, nutno především co nejvíce lidí pro ni získati a tudíž význam a dosah její vykládati. Vzhledem k Esperantu pokusil se o to předseda spolku esperantistů v Brně — K. Pelant — spiskem sličné úpravy a neobyčejné láce, jenž na 16 stránkách stručně a přec úplně vyčerpává zajímavý a poučný svůj předmět. Rozvíjí v po obsažném úvodě kostru dějin pokusů o vše-světové písmo a řeč mezinárodní (od Bacona a Descartesa až po Schleyera) a vylíčí vznik a význam Volapüku, vady jeho a jich následky pro ideu řeči mezinárodní vůbec a Esperanto zvláště, jakož i důvody, proč ani latina ani žádná jiná z živých řečí nemůže se státi vše o b e c n ě světovou, poukazuje stručně na reformní pokusy o nové systémy po nezdaru Volapüku a na příčiny úspěchu a uznání Esperanta zvláště povoláními odborníky a dokázav na-prostou přednost jeho i před Bolakem («modrou řečí»), končí zpravou o krocích, jež z povoláních v ě d e c k ý c h míst a sborů a od kompetentních jednotlivců pro Esperanto se podnikají nebo v brzku podniknou, načež přehledem esperantské literatury a organizace zavírá svou záslušnou práci, již vřele d o p o r u č u j e m e k a ž d ě m u.

Kř.

Prvé číslo měsíčníku »Revo Internacia«, jehož »Č. E.« jest přílohou, obsahuje vedle redakčního článku »Co chřeme?« zajímavý informační článek Rusa Seleznjova o dosavadním vývoji hnutí esperantského a úkolech esperantistů, vl. jich revu, v nejbližší budoucnosti. Článek plný jest vážných slov kritických a myšlenek plodných, otvírajících nové obzory snahám našim. Po překladu (Gorského povídky »Jednou na podzim« a kratinké původní básničky »Tužba«, upoutá každého originelní cestopis téhož Rusa »Kolem světa s mezinárodní řečí«, v němž prostě a přec zajímavě vypravuje zkušenosti z cesty své od hranic ruských Přerovem do Brna a Brnem. Potom následuje přesvědčivý článek o potřebě podrobné, potřebám životní hovicí statistiky esperantistů, v němž ukazuje se i na důležitost Esperanta pro žurnalisty, učitele (mezinárodní časopis učitelský!), obchodníky, řemeslníky, stenografy a j. Ke článku připojený »Dotazník« zajímá zvláště otázkou: »O čem si přejete dopisovati?« a »Čím můžete býti užitečný svým dopisovatelům?« Kromě uvedeného, obsahuje 1. číslo i zpravu o »Delegaci pro zavedení pomocného jazyka mezinárodního« a překlad jejího oběžníku, rubriku o životě mezinárodním (o kongresech mezinárodních a p.) aforismy, bibliografii, revue a časopisy mezinárodní i národní, rubriku »Telefon«, kde každému odběrateli možno otisknouti různé dotazy, na něž odpovídati budou sami čtenáři, dále »Kroniku« o životě esperantistů na Moravě, ve Francii, v Německu, v Ruské Asii a Turkestanu a posléz »Rozličnosti«. — I úprava časopisu je sympatická, vzorná. — Opravdu »doporučecí list« s adresou na každého člověka.

R.

Žádáme všech přátel, aby nám laskavě oznámili adresy, na něž bychom mohli úspěšně zaslati ukázková čísla »Čes. Esp.

Redaktor: J. Krumpholtz, Bystřice-Hostýn, Morava. — **Administrace:** Bystřice Hostýn, Nádražní, 102. — **Roční předplatné:** na Čes. Esp. 1 K 50 h, na hlavní list »Revo Internacia« 570 K, na obuje 7 K — *Dopisy přijímá redaktor, vše ostatní administrace.*

Vydavatel: Čejka Th. — Tiskem Družstva knihtiskárny, Hranice.